

A POZSONYI HERCEG

Írta CSULÁK MIHÁLY

Kedden jött a levél Anna nénitől, hogy a hét végén felvihet nagymama Pozsonyba, a herceghez. Nagy dolognak számított nálunk az ilyen meghívás, mert aki egyszer fenn járt a hercegnél, annak mindjárt könnyebb lett az élete. Először is már a legelső látogatáskor kapott ötszáz koronát, de ami ennél is sokkal fontosabb, felkerült a neve arra a listára, akiket a herceg támogatott. Aztán már jöhetett a húsvét vagy a karácsony, kapta a pénzt meg a csomagot Pozsonyból, Anna néni hercegétől.

Futott is apám fűhöz-fához tanácsot kérni, hogyan öltöztessenek, mire tanítanak meg, hogy szégyent ne valljanak velem a herceg előtt és el ne veszítsék Anna néni jóindulatát, amit irántunk tanúsított.

Anyám meg mindjárt másnap sietett a Pollack-testvérek boltjába, hogy valami bársony ruhaanyagot vásároljon. Kapott is elég olcsón valami maradékot és rögtön nekiült varrni belőle egy kantáros nadrágot. Kaptam még egy fodros se-lyeminget is csipkés gallérral, amelyet csak igazi úrigyereken látni a filmekben.

Nagymamának szerencsére szabadjegye van a vasútra az ura után, az se kerül pénzbe, így is elég a kiadás.

Harmadnapra apám maga vitt be az iskolába, és megkérte szépen Massányi tanító urat, engedjen el az iskolából szombatra, addig meg tanítson meg valami szép köszöntő versre, amit elmondhatok Pozsonyban a hercegnek.

Nem ment a dolog könnyen, mert hiába vette elő a tanító úr a Petőfi-könyvet, mert nem talált benne egyetlen olyan verset sem, amit betanulhattam volna. Mérges is lett a tanító úr, hiszen eddig olyasmi még sohasem fordult elő, hogy ő megígért valamit és nem teljesítette. Feladott egy halom számtanpéldát az osztálynak, ő meg nekilátott, hogy valami alkalmas verset kerekítsen.

Mire vége lett a tanításnak el is készült vele szerencsésen, foghattam neki, hogy betanuljam.

Szeretett hercegünkhez — ez lett a címe a versnek, és amikor a cím után az következett, hogy írta Massányi Kornél, mindig megtelt a szemem könnyel, mert arra gondoltam, mennyire szeret engem a tanító úr, hogy még verset is ír a kedvemért.

Nagyon szép volt a vers, ha nem is lehetett olyan pontosan megérteni, mint a Petőfi Sándorét. A legnagyobb baj azzal a szakasszal volt, hogy

*Óseidnek glóriája
Mindnyájunkat elvakít
Hired, neved fényessége
Arcunkra hoz enyhe pírt,*

mert a tanító úr a két utolsó szót olyan közel írta egymáshoz, hogy nem lehetett tudni, egybe kell-e mondani vagy külön. Végre aztán úgy tanultam meg, hogy enyhe pírt, s utána hiába kérdezgettem mindenkitől, hogy mi az az *enyhepír*, senki sem tudta megmondani.

Azért így is szép volt nagyon a vers, jó hangosan, tisztán mondtam el minden szavát, hogy ne valljak velem szégyent Pozsonyban.

*Fényességed trónusáról
Hogyha mostan ránk tekintsz
Kevés kell a boldogsághoz
Nem kell nekünk drága kincs
Ami néked könnyű játék
Minket az is boldogít
Drága kezed ajándéka
Mindnyájunkat felderít*

Amikor osztálytársaim megtudták, hogy szombat reggel Pozsonyba visznek a herceghez, egyszerre elkezdtek irigykedni.

Steiner Béla kitalálta, hogy nincsenek is már hercegek, csak a mesékben és ha volnának, hozzájuk engem úgy sem engednék be, mert a hercegek kacsalá-

bon forgó kastélyokban laknak, huszárok állanak őrt a kapujuk előtt és oda akárki be nem teheti a lábát. Hiába mondtam nekik, hogy a herceg igenis ott lakik Pozsonyban és bizony beengednek hozzá, mert Anna néni házvezetőnő a herceg mellett, és ő hívott oda látogatóba.

Mondhattam, amit akartam, Steiner Béla egyre csak azt hajtogatta, hogy a hercegeknek nincs is házvezetőnőjük, csak az öreg papoknak, mert azoknak nem szabad megnősülni.

Racska Gyuri is beavatkozott a veszekedésbe, jókat nevetett rajtunk, mert szerinte egyáltalán nem számít nagy dolognak az, ha valaki herceg. Azt mondta, hogy Párizsban minden taxisofőr orosz nagyherceg, és lehet hogy ott az én hercegem még sofőr se lehetne, mert Párizs a világ fővárosa. Ott még a portások és a pincérek is nagyhercegek. A pozsonyi herceg is biztosan pincér volt valahol, aztán csalt az elszámolásnál és elbocsátották az állásából.

Mire hazamentem, már zúgott a fejem a sokféle beszédőtől, de otthon is hiába próbáltam megtudni az igazságot, senki sem válaszolt nekem rendesen. Mindenki csak azzal törődött, hogy tudom-e a verset, és kinevettek, ha sokat kérdezősködtem.

Azt sem mondták meg persze, mi az a házvezetőnő, és hogyan került a herceghez Anna néni. Csak valami olyasmit morogtak mindig, hogy nagyon szép lány volt fiatal korában és nagy szerencse érte. Nagymama legalább elárult annyit, hogy a herceg el is akarta venni feleségül, csak a rokonai nem engedték, de ennél többet aztán tőle se lehetett megtudni.

Már csak abban bíztam, hogy a vonaton majd többet is elárul, de ezzel sem volt szerencsém. Egy testes parasztasszony telepedett mellénk a vonaton; az arról kezdett beszélni, hogy a lányát utazik meglátogatni, aki szakácsnősködik egy gyáros mellett Pozsonyban, és nagyon jól megy sora.

Igy aztán nem tehettem mást az úton, csak bámultam kifelé az ablakon, néztem, hogy futnak el mellettünk a telefonpóznák és a bakterházak. Addig-addig néztem, amíg lecsukódott a szemem és aludtam egészen a pozsonyi állomásig, míg csak a nagymama fel nem ébresztett, hogy megérkeztünk, most már csak azt kell megtudakolni, melyik úton juthatunk el Anna nénihez és a herceghez.

Az volt a legnagyobb baj, hogy nagymama éppen csak annyit tudott szlovákul, hogy meg tudta kérdezni, merre van a Hlboká ulica, de azt már nem értejtte meg sehogy, amikor elmagyarázta neki a rendőr, hogy merre menjünk.

Az lett a dolog vége, hogy a rendőr nagyon felmegeresedett ránk és káromkodni kezdett, hogy kicsoda ostoba népek vagyunk, hiába magyarázza el nekünk százszor is, amit kérdezőnk, megint csak kezdjük előlről. Már vörös volt szegény a méregtől és azt kiáltozta, hogy krucifix szakrament, de szerencsére a nagy kiáltozásra előjött egy vasutas, az aztán tudott magyarul, útbaigazított bennünket és még ki is vitt az állomás elé az autóbushoz, hogy el ne tévedjünk. Nagymamának a lelkére kötötte, hogy hanyadik megállónál szálljunk le, aztán már indult is velünk a piros autóbusz.

Sokáig mentünk az autóbusszal, de nagymama biztosan rosszul számolta a megállókat, mert a házak lassan elmaradoztak mellettünk, csak kerteket meg erdőt láttunk mindenfelé, és még mindig nem mondta, hogy le kell szállni.

Aztán már csak ketten-hárman ültünk a kocsiban, nagymama is nagyon megijedt és magyarázni kezdte a kalauznak, hová akarunk menni, de akkor már késő volt. Kiderült, hogy már réges-régen le kellett volna szállnunk, letettek bennünket a következő megállónál azzal, hogy majd jön visszafelé egy másik autóbusz, arra szálljunk fel és menjünk vele öt megállót.

Hát le is szálltunk, de a nagymama már nem akarta megvárni az autóbust. Fő, hogy abban az utcában vagyunk, amelyikben a herceg lakik, a házszámot majd megtaláljuk, legfeljebb gyalogolunk egy kicsit. Ez is jobb, mint folyton kérdezősködni, eleget nevettek rajtunk már így is.

Úgy lett, ahogy a nagymama akarta, gyalogoltunk jókora darabot, de a végén ott álltunk a ház előtt, amelyiken az a szám volt felírva, amit Anna néni megírt a levelében. Jókora épület volt, de amúgy nem látszott rajta semmi különös, még egy kicsit a vakolatát is hullatta. Nem gondolhatta volna az ember, hogy abban lakjon a herceg, huszárok sem posztoltak előtte, csak egy öregasszony mosta bent a lépcsőt.

Szerencsére az legalább tudott rendesen magyarul és megvizsgált bennünket, hogy jó helyen járunk, menjünk csak fel nyugodtan az első emeletre. Arra nem is jutott idő, hogy csodálkozzunk, már fent is voltunk, álltunk az ajtó előtt, amelyikről a házmesterné azt mondta, hogy oda kell becsengetnünk.

Nem soká kellett várunk, egy szép magastermetű lány ajtót nyitott. Fekete volt a haja, fehér bőbitát viselt a fején és fehér volt a köténye is. Olyan szép volt az a lány, hogy most már én is biztos voltam benne, mégiscsak itt kell lakni a hercegnek, mert másképp hogy kerülne ide az a lány.

Köszöntünk a szép lánynak mind a ketten keztesókolomot, de a lány nem akart először beengedni. Aztán amikor megmondtuk neki, hogy Anna néni rokonai vagyunk, mindjárt megváltozott, illedelmes lett és betessékelt bennünket az ajtón.

A konyhában egy nagy kövér szakácsnőt találtunk meg egy parasztszoknyás kislányt, arról azt mondta a szakácsnő, hogy az a kézilány. Volt még ott egy férfi is, éppen evett valamit, az volt a herceg sofőrje. Anna néni nem volt sehol, azt mondták, bent van a hercegnél, de majd kijön hamarosan. Meg is terítették nekünk mindjárt szépen ott a konyhaasztalon.

Nagymama megtízoraizott, sonkát adtak neki meg sajtot, de én egy falatot se tudtam volna lenyelni, olyan izgatott voltam, hogy mikor jutok be már végre a herceg szírfé elé. Azért nem unatkoztam én se, mert észrevettem, hogy a konyha sarkában ott eszik két selyemszörű kiskutyá, azokat nézegettem. De nem valami eldobott csorba tányérból ettek ám, hanem fényes, díszes ezüsttálból. Dús, kövér levelek futottak körbe a tál szélén, a közepén meg ott fénylett a herceg címere.

Elég soká üldögéltünk a konyhában, nagymama jócskán megtízoraizott, amikor végre kijött Anna néni. Össze-vissza csókolgatott minket és bevitt magával a szobájába. Ott aztán töviről-hegyire megtudakolt mindent az otthonvaló dolgokról, nem beteg-e valaki, van-e elég munka, nincs-e veszekedés a családban. A herceghez még akkor sem lehetett bemenni, mert nála volt a jogtanácsosa, várni kellett türelmesen.

Közben Anna néni megtanított rá, hogy a hercegnek úgy kell mondani, hogy kegyelmességed, és nem szabad neki soha hátat fordítani. Az is kiderült, hogy van a hercegnek egy nagy Szent György szobra, az előtt szépen térdet kell majd hajtani. Amikor már mindent megtanultam, Anna néni még egyszer felmondatta velem a verset, és akkor már csöngettek is.

— Már hív a herceg — mondta erre. Anna néni, megigazította a haját a tükrökben és bement egy nagy fehér ajtón, amelyen arannyal voltak festve a díszítések. Most figyeltem csak meg, milyen szép lány Anna néni, ha nem is olyan nagyon fiatal, mint a fehérbőbitás. Az ő haja is selymes feketén csillogott, és nagymama egyszer azt mondta róla, hogy olyan hosszú, hogy ha leengedi, egészen a bokájáig ér.

Aztán, amikor újból kijött Anna néni, már nagyon gyorsan történt minden. Még egyszer megfésülte a hajamat és kézenfogott. Nagymamát otthagytuk a szobában és elindultunk befelé az aranyozott ajtón. Végigmentünk valami négy-öt szobán, de azok mind olyan gyönyörűek voltak, hogy alig mertem a szememet rájuk nyitni. A szekrényekben és az asztalokon halomban állott az ezüst, a porcelán meg a csillogó üvegkristály. A falakat mintás selyemtapéta borította, és olyan gyönyörű szőnyegek heverték a lábunk alatt, hogy folyton attól félttem, még véletlenül bemocskolom.

Amikor az utolsó ajtó elé értünk, amelyik mögött a herceg lakott, Anna néni még egyet igazított a frizurámon, megszorította a kezemet, kopogott és benyitott velem az ajtón.

Ahogy beléptünk, először lélegzeni se tudtam az ijedelemtől, csak nagysokára mertem felemelni a tekintetemet. Akkor láttam aztán, hogy a falakon régi kardok lógnak, a markolatuk arannyal van kiverve, a hüvelyüket meg drágakövek díszítik. Valahol messze a szoba legmélyén nagy, faragott íróasztal állott, mögötte óriási szék, de az a szék igazán olyan volt mint egy trónus, még mennyezete is volt bársonyból és lecsüngő aranyrojtokból.

Először mégsem akartam elhinni, hogy aki abban a hatalmas trónszékben ül, az volna a herceg. Elég öreg is volt meg vézna, de a legcsúnyább az volt azért rajta, hogy a fején pontosan olyan fekete kántorsapkát hordott, amelyet otthon az öreg rófos zsidók, hogy meg ne fázzon a fejük a nyirkos, hideg boltok mélyén, ahol ernyős gázlámpák fénye mellett az üzleti könyveiket vezeték meg a leve-

lezésüket intézik. Sokáig kerestem tekintetemmel az igazi herceget, de rajtunk kívül más nem volt a szobában. Fel is néztem bátortalanul Anna nénire, de akármielyen furcsa volt, ő ahhoz a kopasz öregemberhez kezdett el beszélni, aki ott ült az asztal mögött.

— Elhoztam bemutatni kegyelmességednek az egyik kicsi unokaöcsémet; ő a legjobb tanuló az iskolában és minden nap szorgalmasan jár ministrálni a barátok templomába!

Ebből csak a ministrálás volt igaz, mert Ivicsics Lajos meg Simon Pista jobb tanulók voltak nálam, nekik tornából és rajzból is jelesük volt, de ezt nem tudhatta az öreg herceg, csak nézegetett figyelmesen egy darabig, aztán megszólalt, rekedt hangon mint a gramofon.

— Brávó, kedves Anna, gratulálok, csak így tovább!

Aztán lehunyta a szemét, nem szólt többet, annyira, hogy nem is lehetett tudni, fönn van-e még vagy elaludt. Azért mégsem alhatott talán, mert Anna néni nyugodtan folytatta, amit elkezdett.

— Azért jött, hogy egy kis verssel köszöntse kegyelmességedet.

Ekkor bizony egy kis baj történt, mert először egy hang se akart kijönni a torkomon, aztán amikor végre meg mertem szólalni, a kántorsapkás öregember egyszerre felállt a helyéről és egészen odajött a közelembe. Ettől úgy kivert a veríték, hogy amikor a vers címe után az következett volna, hogy írta Massányi Kornél, ijedtemben megbotlott a nyelvem és nem a tanító úr nevét mondtam, hanem azt, hogy írta Petőfi Sándor.

Nagy baj lehetett volna ebből, ha a herceg észreveszi, hogy becsapták, de szerencsére nem történt semmi, szépen végighallgatta a szavalamat, még tapsolt is utána és odanyújtotta a kezét, hogy megcsókoljam.

Hogy minden ilyen szépen elsimult, attól megnyugodtam én is valamennyire, csak az a kis kántorsapka ne ült volna ott a herceg fejébüdján, mert attól nagyon lehetett félni. Pedig a hercegnek addigra nagyon jó kedve kerekedett. Meg is mondta Anna néninek:

— Gratulálok, kedves Annám, a maga családjában nagyon sok kedves, tehetséges gyerek van. Majd ha megnő egy kicsit ez a fiú, emlékeztessen rá, hogy támogatassuk őt a tanulmányaiban.

— Igenis kegyelmesség — mosolygott most már Anna néni, és ettől én is bátrabb lettem egy kicsit. A herceg még azt is megkérdezte:

— Mondja csak, kedvesem, mennyit szoktunk ilyenkor adni?

— Ötszáz koronát — felelte gyorsan Anna néni. — Kegyelmesség parancsára ezt majd én kint elintézem.

— Helyes, nagyon helyes — mondta a herceg és megsimogatta a kezemet.

— Most egy kicsit magunkra hagyhat bennünket, Anna fiam, amíg maga intézkedik a pénzügyeket illetően, én addig megmutatom ennek a kedves fiúnak sárkányölő Szent György szobrát.

Hozzám fordult és magyarul szólt hozzátette:

— Ő az én védőszentem.

Anna néni ekkor kiment a szobából, a herceg meg kézenfogva vezetni kezdett egy oldalra nyíló ajtón át, s közben még utánaszólt Anna néninek:

— Majd később kéretni fogom, Anna fiam. —

Hideg, nyirkos keze volt a hercegnek, hirtelen úgy éreztem, mintha éjfélti temetőben járnánk a sírok között, vagy az otthoni rőfös zsidók sötét mellékutcai boltjainak a mélyén, és csak azért nem szaladtam el, mert tudtam, hogy nem sokára úgymint bejön Anna néni, és akkor véget ér minden félelmem.

A szobor előtt minden rendben folyt le, tetszett is a hercegnek a viselkedésem, de Anna néni még akkorra se jött be, mert nem hívatta a herceg.

Hirtelen nagy csend lett a szobában, a herceg is csak pislogott maga elé a rövidlátó szemével, aztán nagysokára megkérdezte:

— Nem akar kedves fiam, kérdezni valamit tőlem?

Ettől aztán megint nagyon megijedtem, mert Anna néni előbb arra tanított, hogy a hercegtől semmit sem szabad kérdezni, de nem is jutott eszembe semmi.

Gondolkozni kezdtem hát, hogy mit is kérdezhetnék, és egyszerre olyan izgatott lettem, hogy nem jött hang a szájamra. Alig tudtam elmondani a hercegnek, hogy mit szeretnék megtudni tőle.

— Azt mondja meg kegyelmességed, hogy miért nincs aranyhajú lánya, kacsalábon forgó palotája és hol vannak a huszárjai, akik a bejáratot őrzik, mint a többi hercegnél?

Ahogy ezt kimondtam, egyszerre meg is ijedtem rettenetesen, hogy mi lesz ebből. Szerencsére nem lett semmi baj, a herceg nagyon is barátságos lett egyszerre, sokkal kedvesebben viselkedett, mint eddig.

— Látom, kedves fiam, hogy nagy bizalommal viseltetik személyem iránt, ezért be is fogom avatni a titkaiban. Csak arra kell megesküdnie, hogy amit most tőlem megtud, tüzen-vízen megőrzi és nem beszél róla senkinek.

Gyorsan hűséget fogadtam, és megesküdtem, hogy megőrzöm a titkot, a herceg meg odaültetett maga mellé az ablakhoz. Most már valahogy egyáltalán nem féltém tőle, és inkább azt kívántam, hogy még egy kicsit ne jöjjön be Anna néni, hogy a hercegnek legyen ideje beavatni a titkaiba.

— Van nekem kastélyom, nem is egy — kezdte el a beszédet a herceg — van egy Burgerlandban, egy Felső-Ausztriában és van egy Magyarországon is. Itt is volt a szomszédban egy, a Morva határon, de azt elvették a csehek és szállodát rendeztek be benne.

Visszafojtott lélegzettel figyeltem a herceg elbeszélését, kezdett valami a szavai nyomán megvilágosodni abból a titokból, ami őt már az első pillanattól kezdve körülvette. Most úgy látszik mindent megtudhatok tőle magától, csak be ne jöjjön addig Anna néni. Szerencsére nem jött be senki, így aztán a herceg nyugodtan elmondhatta, hogy ő most be sem teheti a lábát Ausztriába vagy Magyarországra, mert így döntött róla a családi tanács.

Mire idáig jutott, én már annyira megbátorodtam, hogy azt mertem tanácsolni, át kellene szökni a hercegnek titokban a határon és fellázítani a parasztokat. Volt az utcánkban egy öreg csósz, Fazekas Sándornak hívták, attól mindig azt hallottam, hogy addig itt úgysem lesz igazán rend, amíg a parasztok meg nem unják ezt a sok bajt, és fel nem láznak. Most, hogy a herceg szavaiból láttam, milyen nagy bajban van, egyszerre eszembe jutottak Fazekas bácsi szavai. A parasztok biztosan szívesen beállnának a herceg zászlója alá, ha jó zsoldot ígérne nekik, azokkal vissza lehetne foglalni a kastélyokat.

Nagyon tetszett a tervem a hercegnek, aztán mégis elszomorodott és azt mondta, neki úgysem adnának útlevelet, mert gondnokság alá van helyezve, mindent csak a jogtanácsosa intézhet helyette, az meg nem engedi meg, hogy elmenjen innét.

Ilyesméről már otthon is hallottam beszélni, mert amikor a Schön cipőkeskedő öregségére nagyon kezdte szórni a pénzt és minden éjjel kávéházba járt, azt beszéltek, őt is gondnokság alá helyezték a fiai azzal, hogy megbolondult. Attól kezdve minden nap csak egy korsó sört ihatott meg az Arany Oroszlánban a gondnokság miatt. Pedig az emberek azt mondogatták, nagyon is jó volt az esze, és éppen öregségére jött meg neki, mert fiatalabb korában nagyon is zsugori volt mindenkire, még magához is.

Megértettem, hogy valami ilyesmit foghattak rá a rokonai az öreg hercegre is, és elhatároztam, hogy ha már így hozta a véletlen, akkor mellé állok.

Ő meg közben felpattant a székéről és ide-oda kezdett futkosni a szobában, csak nagy nehezen tudtam lecsendesíteni. Amikor sikerült, megállt előttem síróssal arccal és nagyon halkán odasúgta a fülembe.

— Megfizették az orvosokat és olyan bizonyítványokat íratnak rólam, hogy gyengeelméjű vagyok és képtelen az akaratom nyilvánítására. Amikor ez megvolt minden vagyonomat a család ellenőrzése alá helyezték, és csak ötezer korona havi járulékot szavaztak meg részemre meg az alkalmazottak fizetését.

Ahogy ezt kimondta, megint nagyon izgatott lett, járt-kelt fel-alá a szobában, mintha teljesen meglepedkezett volna rólam, de én nem is csodálkoztam a viselkedésén. Mindenki ideges lenne, ha így kisemmiznék, rabságba vetnék, mint ezt a szegény öreg herceget. De mégsem feledkezett meg rólam teljesen, mert egyszerre elkezdett megint panaszkodni:

— Minden nap idejön a kezelőorvosom és beadja az orvosságot.

— Biztosan el akarják tenni láb alól valami lassú méreggel — gondoltam magamban —, hogy aztán nyugodtan rátehessék a kezüket a vagyonára!

El is mondtam az öreg hercegnek a véleményemet és azt tanácsoltam neki, jobban teszi, ha mátlól kezdve nem veszi be az orvosságot. A jogtanácsossal meg ne is álljon szóba, mert az biztosan a rokonai megbízásából jár csak ide, hogy mindent kikémleljen és eláruljon nekik.

Ezután odamentünk az ajtóhoz, gyorsan kinyitottuk, hogy nem hallgatódik-e mögöttem valaki, és amikor meggyőződünk róla, hogy biztonságban vagyunk, elárultam a hercegnek, hogy Dunaradványon, ahol minden évben nyaralni szok-

tam, van egy öreg vízimolnár, az száz koronáért akárkit átvisz ladikon Magyarországra. Annak kellene szólni, hogy vigyen át, amikor majd megyünk a kastélyokat visszafoglalni, akkor nem érhet bennünket semmi baj. A hercegnek csak anynyi lesz a dolga, hogy innét Pozsonyból elszökjön és engem megkeressen a Kender utcában.

Az volna a legjobb, ha autón szökne meg, bejönne értem és együtt mennénk Dunaradványig. A többi már gyerekjáték, csak még az volna a fontos, hogy addigra készen legyen a kiáltvány. Azt majd mindenhol kiragasztjuk a falra, az emberek fellázadnak és beállnak a seregünkbe katonának.

A herceg igazat adott nekem és azonnal indult a másik szobába az íróasztalhoz, hogy mindjárt hozzákezdjen a kiáltványhoz. Akkor váratlanul bejött Anna néni és nagyon izgatottnak látszott. Idegesen néztünk rá, mert mindent összevart a megjelenése.

— Hercegséged közben egészen elfeledkezett rólam — mondta nagyon nyájasan —, de az öreg herceget nem hatotta meg a hízelgő beszéd és ráparancsolt Anna néni, hogy azonnal menjen ki, mert mi most fontos tárgyalásokat folytatunk az elrabolt kastélyokról.

Anna néni most rémült meg igazán, és ki akart engem vezetni a szobából. A hercegnek azt mondta, hogy már fél órája itt vár rá az orvos a fogadószobában, azt azonnal be kell engedni. A herceg azonban nem engedte meg, hogy engem csak úgy egyszerűen kivezessenek, és amikor Anna néni erőszakoskodni próbált, jól pofonütötte és kétszer is beleharapott a kezébe.

Anna néni erre sikoltozni kezdett és kiszaladt a szobából, de mindjárt vissza is futott. Vele volt az orvos, a szobalány és a sofőr. Rávetették magukat a hercegre, lehúzták róla a ruhát és az orvos egy hosszú tüvel beleszúrta a karjába. Velem senki sem törődött, ott sírtam a szoba sarkában, de nem sokáig tudtam szótlánul elmézni, hogyan kínozzák a herceget.

— Nem hagynom, hogy megmérgezzék — kiáltottam egy nagyot és rávettem magam a többiekre, de a sofőr csak felmarkolt az ölébe és kivitt a konyhába. Onnan nagymama és a kövér szakácsnő nem engedeti többet bemenni. Pedig ha be tudok jutni, nem tűröm el, hogy elbánjanak szegény öreg herceggel. Lekaptam volna legalább egy régi kardot a falról, azzal megyek neki a többieknek és megvédem a herceget.

Nagysokára elcsendesedett a ház, elment az orvos, kijött a konyhába a sofőr meg a szobalány. Azt mondták, megint rohamra volt a hercegnek, aztán Anna néni is utánuk jött, leült közénk és piros volt az arca a sírástól. Csak hallgatott sokáig, és amikor megszólalt, akkor is csak annyit mondott:

— Végre elaludt a szerencsétlen!

Ő nem is haragudott érte, hogy a herceg védelmére keltem, ki is vitetett bennünket az állomásra az autóval, és búcsúzáskor az ötszáz koronát is odaadta.

A vonaton egy szót sem ejtettünk arról, mi történt a hercegnél, de otthon aztán nagymama mindent elmesélt. Odaadta az ötszáz koronát apáméknak, ahogy Anna néni meghagyta, aztán készülődni kezdtünk a lefekvéshez. De tudtam, hogy végül nem hagyják ennyiben a dolgot, és amikor lefeküdtem, mind a hárman körülvették az ágyamat és faggatni kezdtek, mit beszélgettünk a herceggel, amikor olyan sokáig egyedül maradtunk. Csak hallgattam őket türelmesen, de nem árultam el semmit.

Az iskolában is azt mondtam mindenkinek, hogy nem történt semmi különös, a herceg teljesen igazi volt, volt neki kastélya és huszárok őrizték a bejáratot. Azt is elmondtam, hogy a két selyemszórú kiskutyája ezüst tálból evett a konyhában és kardok lógtak a falakról, de arról nem beszéltem senkinek, ami közöttünk történt, amikor magunkra maradtunk. A fiúk most már el is hittek mindent, nem kételkedtek, mint az indulás előtt, nem gúnyolódott velem senki, hogy nem is igazi a herceg, akinél jártam. Csak hát most már ennek se tudtam igazán örülni, hiszen úgysem az volt a fontos, hogy mit hisznek el és mit nem, csak az érdekelt, mikor tud elszökni a herceg Pozsonyból. Akkorra már készen lesz a kiáltvány is és együtt megyünk Dunaradványra az öreg vízimolnárhoz. Ő majd szépen átszöktet minket Magyarországra és elkezdődhet a háború a kastélyokért. Erről úgysem beszélhettem a gyerekek előtt, mert nem is hitték volna el, meg hűségét és titoktartást fogadtam az öreg hercegnek, azt nem lehet megszegni.

Szép lassan minden visszatért a régi kerékvágásba, otthon is egyre kevesebbet faggattak a hercegről. Ha szóba is került nagynéha, azt mondták róla, hogy valami nagy baj van a fejében, és Anna néni is megván vele a keresztye.

Aztán tovább múlt az idő megállíthatatlanul, de én hiába vártam a herceget. Úgy látszik nagyon vigyáztak rá ott Pozsonyban, nem tudott megszökni az ellen-segeitől.

Egyszer mégis elszántam magamat és megkérdeztem, mikor megyünk megint a nagymamával Pozsonyba, a herceghez, de azt felelték, levél jött Anna nénitől és az volt benne, hogy a látogatásunk nagyon rossz hatással volt a hercegre, és többet nem mehetünk. Akkor mérgemben alig tudtam megállni, hogy el ne mondjam, hogy az az orvos, aki a herceg mellett van, nem is igazi orvos, hanem közön-séges kém, a végén meg is fogja mérgezni, és talán még Anna néni is bele van keverve a dologba, mert ő se a herceg pártján áll, hanem az ellenségein. Aztán mégsem szóltam, úgysem hittek volna nekem. Azt még megtettem becsületből, hogy amikor megint elvittek nyáron Dunaradványra, beszéltem az öreg vízimol-nárral, hátha mégis szükség lesz rá.

Utána már én se gondoltam többet a hercegre.

Mikor elkezdődött az új iskolaév, vettek a szüleim egy új iskolatáskát meg fes-téket, tolltartót és azt mondták, ez mind abból a pénzből van, amit a hercegtől kaptam. Erre se szóltam semmit, pedig mondhattam volna, hogy ezeket akkor is meg kellett volna venni, ha a herceg nem adja a pénzt. Legalább száz koro-nát hagytak volna meg, hogy ha mégis megjön a herceg és nem lesz nála pénz, ki tudjuk fizetni a radványi molnárt.

De emiatt se szóltam, nehogy azt mondják, hogy hálátlan vagyok, mert min-dig azt szokták mondani.

Megköszöntem a táskát meg a többi ajándékot, és amikor eljött az első taní-tási nap, csendben elindultam az iskolába. Ez volt az utolsó évem az elemiben Massányi tanító úr keze alatt, jövőre már gimnáziumba iratnak, és akkor úgyszólván minden megváltozik.

Lassan aztán meg is nyugodtam, nem gondoltam többé a hercegre. Ha jön-ni akar, úgyszólván megtalálja a Kender utcát, azt akárki megmondja, hol van. Azon meg ráérünk akkor is gondolkozni, hogyan jussunk át a határon pénz nélkül.

KUNSZERY GYULA

MADÁCH VALLÁSOS KÖLTÉSZE

A drámaíró Madáchnak előbb országos, majd világméretű sikere, *Az ember tragédiájának*, mint páratlan remekműnek szinte szupernovaként való váratlan — és azóta is tartós — ragyogása homályba borította Madách Imrét, a költőt. Őma-ga sem tulajdonított nagyobb jelentőséget epikus-lírikus alkotásainak; ifjúkori zsenyéinek gyűjteményén kívül életében csak mintegy tíz versét jelentette meg al-manachokban, folyóiratokban, s csak a hagyatékából került elő verseinek kiadásra előkészített, ciklusokban elrendezett, mennyiségben és minőségben is gazdag kézira-tos gyűjteménye. Ebből kitűnik, hogy Madách — ha küszködik is a formával — költőnek sem jelentéktelen, s formai fogyatékosága is tulajdonképpen erény: a tartalmi gazdagság, a gondolati súly, a filozófikus teher alatt roskadoznak a köny-nyedebb epikus és lírikus formák. Hadd szólaltassuk meg ezt a másik Madáchot, az elfelejtett és alig-alig ismert költőt, mégpedig vallási vonatkozású költészete vo-nalán. Tiszteletben tartjuk saját beosztását, mikor szétválasztjuk — „műlegendá-nak” nevezhető — epikus verseit a líraiaktól.

Az előbbiek közül az Eötvösre emlékeztető *Haldokló gyermek* című érzelmes balladában csendül fel először a vallásos érzés hangja. A kórágyon haldokló beteg gyermekét édesanyja tündérmesékkal, vitézi regékkel akarja vigasztalni, de ő nem áhítozik ezekre:

*Csak szép ruhát készíttetek nekem,
Anyám, testvérim, nem látjátok-é,
Mi szent alak áll ott s mi édesen
Hív a szép honba, hogy menjek vele?*

*Ah ő az, ő az Istennek fia,
Kit bibliánkban sokszor mutatál,
Mint hívja a játszó gyermekeket,
S követnem kit sokszor parancsolál...*

Érdekes, hogy „legendáinak” tárgyát szinte kivétel nélkül az ószövetségi szent-írásból meríti, egyéni fantáziájával romantikusan kiszíneezve, s hozzáfűzött filozo-